

Objekt zvýšené pozornosti

(Příspěvek na prezentaci překladu $2 \times 2 = 5$)

Jednou dávno, je to už téměř před půl stoletím, bylo odpoledne, už se schylovalo k večeru, u nás ve Slovenské přivedl Jan Mířejovský mladší malou, zprvu nenápadnou ženu, představil ji jako Hebe, a ona začala hned vykládat a ptát se, jako bychom se znali už celé roky. Byl jsem trochu překvapen, když jsem se dozvěděl, že do Prahy přijela opět na nějakou schůzi KMK (což nebylo zrovna nejlepším doporučením). Chce prý této příležitosti využít k rozhovorům s lidmi, kteří jsou „mimo“, tj. mimo rámec oficiality (to zase vypadalo lépe). Hebe však potom už o sobě vůbec nemluvila, nepovažovala za nutné se nějak představovat, dokonce ani nijak neomlouvala svou účast v KMK, ale bylo vidět, že hodně dá na Hromádku, ještě mnohem víc než já. Bohužel tehdy hodně dala i na Ondru; když jsem měl námitky, hájila ho. Mluvili jsme už za několik minut o všem možném, probrali jsme situaci v církvi (naší), situaci křesťanů v komunistických zemích, ale i jinde na světě (na mé dotazy, jak to vypadá na Západě, odpovídala zdrženlivě, ale nikoli nekriticky); Hebe se zejména zajímala o pomalé tání u nás, v Polsku, v NDR a jinde (jenže o tom, jak je to ještě jinde, jsem v té době moc nevěděl, to jí muselo být zřejmé). Nevyhýbali jsme se ani drobným poznámkám theologickým, ale Hebe se do toho moc nechtěla a zůstávala (na rozdíl ode mne) neutrální až rezervovaná.

Brzo mi bylo jasné, že se opravdu nemusela nikterak představovat (a ani nemusela být představována): prostě tu najednou byla – a bylo tomu docela dobře rozumět, kým je. Navíc nám (a nejen nám, i „nám všem“ z Nové orientace) ohromně připomínala Boženu Komárkovou, již se i navenek v mnohém podobala. Od té doby pak přicházela takřka vždy, když byla v Československu, také k nám; a vždycky zamířila ke gauči, shodila boty a složila se skrčmo v rohu – a zase to byly hodiny trvající rozhovory, vždy o něčem novém, zprvu potěšlivém, později – po sovětské okupaci – už méně a méně potěšlivém – až přišlo vypovězení a zákaz vstupu do země.

Už proto jsem přesvědčen, že její knížka nepotřebuje být uváděna jakýmkoli představováním autorky: ta je už tady, stačí její knížku číst a přečíst. Je dobře, že ji dnes v překladu může číst víc našich lidí. Mnohý, přemnohý takový autor by byl rád brán čtenáři tak, jak se to jemu zdá být žádoucí, protože tak vypadá důstojně (nebo alespoň slušně), ale člověk to čte jako jeho apologii pro vita sua. Ne tak v tomto případě; jen ten titul se mi zdá ne zcela zdařilý (možná v něm bylo kus sebeironie; kdo ví, pětka z matematiky?); doporučil bych jiné výsledné číslo, bibličtější: užitek třicetinásobný, šedesátinásobný, snad dokonce stonásobný. – Ale to už by zase nebyla autorka sama sebou, to by museli (a měli) dosvědčovat všichni ti, o kterých tam píše, a mnozí další, o kterých tam ani nepíše, ba na které si možná už ani sama nevzpomíná. Však to přece známe, a to rovněž z podobenství: „Pane, kdy jsme tě viděli lačného, a krmili jsme, žíznivého, a dávali jsme nápoj? ... Kdy jsme tě viděli nemocného anebo v žaláři, a přicházeli jsme k tobě?“

Aktivita Hebe Kohlbruggeové však byla už tehdy evidována také docela jinde; určitě by to stálo za pořádnou studii – kdypak na ni asi dojde? Mnoho z dokumentů bylo úmyslně zničeno; z toho, co se zachovalo, víme, že k pravděpodobně prvnímu, nejspíš ještě docela běžnému výsledku („podání vysvětlení“) došlo 4. června 1961. Měla vyšetřovatelům říci, proč vlastně přijala pozvání do Prahy (ze strany KMK). Už o rok a čtvrt později o ní tajné služby věděly víc: že je jednatelkou regionálního výboru KMK v Holandsku a že se čs. delegátů ptala na důvody zatčení luterských farářů na Slovensku, jakož i proč byl zatčen jeden farář z Prahy. Zdůvodňovala to tím, že v Holandsku chtějí křesťané vědět, proč jsou v ČSSR zavíráni faráři. (Ty zprávy ovšem podávali „naši“ lidé v KMK.) Pak už to šlo rychle: Hebe se (od konce roku 1963) silně angažovala proti tomu, aby mohl Albert Rasker v KMK reprezentovat Holandsko (naše – a možná nejen naše – tajné služby naopak měly na tom pozitivní zájem). Důsledkem bylo, že regionální výbor KMK v Holandsku „přestal existovat“ (podle policejního hlášení, ve skutečnosti se rozpadl na dva, Rasker a Adriana Hermans se totiž jen tak nevzdali), i když řada Holanďanů nadále s pražským centrem

spolupracovala. To probudilo mnohem větší zájem tajných služeb o Hebe, a tak byla v hlášeních znovu a podrobněji hodnocena: „Hebe Kohlbrugge se svou protinacistickou minulostí má v Holandsku značné kontakty, které jsou zatím neprůhledné“, „vzbuzuje dojem, že to s KMK myslí upřímně, ale má vlastní představy o KMK“, „jinak má k našim poměrům poměr pozitivní“. V témž roce (1964) se Hebe „v důvěrném rozhovoru ptala pramene, zda náhodou nevím (sic), co dělal P. Sokolovskij po poslední regionální konferenci KMK v listopadu 1963 v Amsterdamu“ (a „pramen“ to správně ohlásil). O Sokolovského pobyt v Amsterdamu se totiž už zajímala i holandská policie. A tak se zase naše „policie“ začala hodně zajímat o styky Hebe Kohlbrugge v samotném Holandsku, a to styky nejen rázu ekumenického, ale také o její kontakty na „oficiální vládní místa – ministerstva vnitra, spravedlnosti a podobně“. A pak byla řada dalších zpráv zřejmě zničena; není jasné, co se v dalších několika letech měnilo. První další dnes odtajněná a uvolněná informace je až z října 1967, a to o návštěvě „holandské státní příslušnice“ u nás. O Hebe se tam říká, že „má úzké styky s vlivnými osobami v Holandsku“, a že „její poměr k ČSSR a ostatním zemím socialistického tábora je nepřátelský“. To prý potvrzuje její jednání v Budapešti (kde prý kritizovala Hromádku i Ondru), ale „nepřátelství KOHLBRÜGGE (sic!) proti ČSSR potvrzuje také její poslední pobyt v Praze, kde měla schůzku s PhDr. Ladislavem Hejdánkem, aktivním křesťanským laikem“. O průběhu návštěvy a obsahu rozmluvy byla vypracována poměrně rozsáhlá zpráva (5 stran), pravděpodobně již na základě instalovaného odposlechu. Ještě před vojenskou okupací, 5. srpna 1968, byl na Hebe založen „operativní pozorovací svazek“ jako na podezřelou ze „spolupráce s rozvědnými orgány své země“ (později, v listopadu 1973, však čteme, že se „podezření ze spolupráce s cizí rozvědkou“ „v průběhu rozpracování ničím neprokázalo“; to jsem sám měl za sebou už takřka půlroční vazbu, dva soudy, odsouzení na 9 měsíců nepodmíněně, ale pak mi zbytek trestu odpadl, protože jsem byl v únoru '73 amnestován). Považuji za cosi naprosto mimořádného, že Hebe ani za těchto okolností se svými aktivitami neskoncovala, ale pokračovala dokonce i ve svých návštěvách u nás (a ty byly pečlivě policejně sledovány – a pochopitelně též odposlouchávány). Řada dalších policejních „informací“ je pak formulována jako založená na zprávách „Pramene“, ale je dost nesnadno rozhodnout, nakolik jde o málo dovednou stylizaci (protože ani v interních zprávách StB nesmělo být o odposlechu ani slovo); zdrojem byl pravděpodobně jak „Pramen“, tak odposlechy. Podrobné zprávy o svých hovorech s Hebe podával úřadům Slávek Ondra, ale na druhé straně také ji zase určitým způsobem informoval o situaci u nás, o Nové orientaci a konkrétně o mně. Hebe, která se musela začít chovat už poněkud opatrněji (např. několikrát přijela do Prahy odjinud, např. z Rumunska, ale nadále se stýkala s řadou farářů, kteří byli předmětem „operativních zájmů Státní bezpečnosti“, zápis uvádí „Plecháče, Hlaváče, Bíška, Kellera a další“), měla podezření, že něco není v pořádku, a žádala Ondru – podle zápisu StB –, „aby uskutečnil rozhovor s Dr. Hejdánkem a o výsledku ji konspirativně informoval“. Právě tomu teď věnovala StB „zvýšenou pozornost“: byla „vyvinuta snaha, aby rozhovor Ondry se uskutečnil v bytě Hejdánka s cílem využití agenturně technických opatření k zajištění kontroly“. Slávek Ondra k nám skutečně přišel, a po chvíli rozhovoru, kdy jsme se pochopitelně neshodli, vytáhl připravený pohled i s nalepenou známkou, který napsal a sám už předem podepsal, a žádal mne o podpis prý na důkaz pro Hebe, že mne opravdu navštívil. – Nakonec bylo naší milé přítelkyni Hebe při posledním výslechu v listopadu 1974 doporučeno, aby urychleně opustila ČSSR, a pak byla zařazena do indexu nežádoucích osob. Znovu jsme se sní mohli setkat až po listopadu 1989. Mám za to, že právě tento aspekt byl v právě přeložené knížce silně potlačen, a proto vše aspoň takto připomínám.

Nakonec bych chtěl ještě stručně připomenout také obrovskou práci, kterou Hebe Kohlbrugge pro nás, speciálně pro náš domácí filosofický seminář a ještě některé další domácí semináře spolu s řadou holandských přátel vykonala, a to v době, kdy už sama do ČSSR nesměla jezdit. Bylo to neocenitelné. Ba neuvěřitelné.